

Список літератури

1. Довгий О. Сучасні тенденції міжнародного руху технологій / О. Довгий // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – К. : Книжкове вид-во НАУ, 2012. – Вип. 2-4. – С. 77–80.
2. Морозова Л. Моделювання інноваційних процесів / Л. Морозова // На Схід та Південь від ЄС: проблеми формування спільного європейського економічного простору : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 5–7 жовтня 2011 р. : [матеріали]. – К. : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2006. – С. 185–187.

Отримано 30.10.2012. ХДУХТ, Харків.

© Т.В. Шталь, Н.М. Штангей, 2012.

УДК 331.5.024.5

Н.І. Єсінова, канд. техн. наук, проф.

Ю.В. Звягіна, студ.

АНАЛІЗ РЕАЛІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ, МІГРАЦІЙНИХ ТА ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Розглянуто проблеми молодіжного ринку праці та шляхи їх вирішення. Проаналізовано міграційні та демографічні показники за останній час, які вже сьогодні мають негативні наслідки. Актуальність даної теми полягає в тому, що, по-перше, на основі нових методологічних підходів ми маємо можливість вивчати дану проблему на вищому рівні, по-друге, вона є актуальною проблемою, наслідки якої ми відчуваємо вже сьогодні.

Рассмотрены проблемы молодежного рынка труда и пути их решения. Проанализированы миграционные и демографические показатели за последнее время, которые уже сегодня имеют негативные последствия. Актуальность данной темы заключается в том, что, во-первых, на основе новых методологических подходов мы имеем возможность изучать данную проблему на высшем уровне, во-вторых, она является актуальной проблемой, последствия которой мы ощущаем уже сегодня.

The problems of the youth labor market and ways to resolve it. Analysis of migration and demographics for the last time, which today have negative consequences. The relevance of this topic is that, firstly, on the basis of new methodological approaches, we are able to study this issue at the highest level, and secondly, it is an urgent problem, the consequences of which we experience today.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Молодіжне безробіття залишається однією з найгостріших проблем у сфері праці, а розвиток національної економіки потребує значного підвищення

ефективності використання людських ресурсів, основним індикатором якої виступає ринок праці. Сучасний ринок праці України характеризується значним напруженням унаслідок зниження попиту на робочу силу, спаду рівня реальної заробітної платні, зростання чисельності вивільнених працівників, збільшення прихованого безробіття. Ці характеристики мають істотні територіальні розбіжності, що зумовлює потребу їх поглибленого вивчення та потребу в додаткових теоретико-методологічних і практичних дослідженнях особливостей ринку праці України. Аналізуючи дані щодо міграційних процесів України, ми зазначили чітку тенденцію до підвищення міграції трудового населення, де 35...45% складає безпосередньо молодь. Вирішення даної проблеми полягає в тому, що саме держава повинна контролювати дану проблему, яка з кожним роком загострюється. Причина міграції молодих кадрів за кордон полягає в тому, що амбітна молодь прагне «красивого життя», в іншій державі вона вбачає більше реальних перспектив, ніж в Україні. Вихід молоді на ринок праці відбувається переважно після закінчення навчання. Саме на цьому етапі виникає багато проблем щодо реалізації їх трудового потенціалу. Окремі проблеми тим чи іншим шляхом вирішує молодь, але інші можуть бути вирішені лише за умови державної підтримки і сприяння. Таким чином, реалізація заходів ефективною молодіжною політикою можлива лише завдяки співпраці між державою, роботодавцями, навчальними закладами і головне – активності самої молоді на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні є досить актуальним вирішення питання, що стосується молодіжної політики, а саме – молодіжного безробіття та міграційних процесів. Зараз, коли міграція трудового населення знаходиться на максимальному рівні, держава має вирішувати дану проблему за допомогою працевлаштування молоді на державні підприємства.

Мета та завдання статті. Мета дослідження полягає у визначенні причин міграції молоді та шляхів вирішення даної проблеми. Окремим питанням розглянуто сільський молодіжний ринок праці, зокрема причини занепаду села та чи пов'язано це з молодіжним безробіттям. Зазначена мета роботи пов'язана з дослідженням наступних завдань:

- проведення аналізу соціально-економічної політики держави щодо молоді;
- ознайомлення з міграційною політикою держави за останні роки та визначення відтоку молоді за кордон;
- визначення причин масової міграції трудового населення серед молоді;

- проблеми сучасного села та їх взаємозв'язок із молодіжним ринком, а саме причини та наслідки відтоку сільської молоді;
- пропозиції щодо вирішення даної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжний ринок праці складається з молодих людей віком від 15 до 34 років, які потребують працевлаштування. Саме цей період слід детально вивчати, бо цей контингент серед безробітних є досить вагомим. Сільський молодіжний ринок праці має свої особливості: молодий вік підвищує шанси до працевлаштування, оскільки молодь енергійніша та ефективніше працює на робочих місцях, проте через відсутність трудового стажу має низьку конкурентоспроможність.

Незважаючи на програми зайнятості населення, які щорічно розробляються, як показують дослідження, вони не охоплюють питання працевлаштування сільської молоді, не враховують особливості й труднощі, що виникли в сільській місцевості в умовах економічної кризи. Сільська молодь в основному займається приватним підприємництвом, тобто торгує м'ясом, фруктами й овочами як власного виробництва, так і купленого у своїх односельців. Проте заняття фермерством через відсутність стартового капіталу й необхідного професійного досвіду не є привабливим. Низькі доходи мешканців села ускладнюють здобування сучасної освіти, тому молодь поповнює ряди безробітних. Також слід звернути увагу на той факт, що наявність навіть хорошої професії не гарантує місця роботи для молоді, що відповідно призводить до безробіття, а тривале безробіття, у свою чергу, веде до втрати професіоналізму і зниження мотивації в молодих людей. Тому сільська молодь, здобувши вищу освіту, в більшості випадків не повертається в села, а намагається працевлаштується в місті. Незважаючи на ситуацію, що склалася, виникає парадокс, що в момент гострого безробіття в селах існує дефіцит робочих кадрів таких спеціальностей: вчителів, лікарів, інженерів-механіків сільськогосподарської техніки, агрономів, ветеринарів.

Спостерігається відтік із сільської місцевості більше 70% молодих чоловіків і 60% жінок. Міграція кваліфікованих фахівців із села призводить не тільки до погіршення структури трудових ресурсів, але й негативно позначається на результатах роботи сільських підприємств. Серед причин, через які молоді фахівці відмовляються працювати в сільському господарстві, є такі: низький рівень заробітної платні, відсутність житла, бажання продовжити навчання. Отже, в основі небажання випускників ВНЗ повертатися до села лежать соціально-економічні й соціально-психологічні чинники. Проблема

безробіття в сільській місцевості є особисто гострою: у загальній кількості працівників 25,1% складають молоді люди віком від 15 до 34 років. Також спостерігається скорочення чисельності молодого населення з кожним роком. Так, за три роки воно скоротилося на 2,9%, а кількість працюючих молодих фахівців – на 22,4%. Відбувається значний відтік молоді, особливо кваліфікованих фахівців, що негативно впливає на якісний склад працівників на селі. Як уже наголошувалося, молоді фахівці неохоче йдуть працювати на сільськогосподарські підприємства. Криза в сільському господарстві стала на заваді створенню необхідних соціальних, житлових та виробничих гарантій для працівників села. Середньомісячна заробітна платня працівників села в 2009 році в Луганській області складала 1230 грн, тоді як у Донецькій – 1420 грн, у Харківській – 1310 грн. Виходячи з вищевикладеного, можна вважати, що основними причинами, які сприяють зростанню кількості безробітних серед сільської молоді, є такі: скорочення обсягу виробництва, відсутність у молодих фахівців достатнього досвіду, невідповідність їх професійної підготовки вимогам ринку праці. Також на працевлаштування впливає низька вартість робочої сили. Непотрібність молоді на ринку праці сприяє зростанню злочинності, формуванню кримінальної обстановки на селі. Безробіття призводить до втрати молодими людьми робочих навиків, що далі веде до деградації особи й негативно впливає на демографічну ситуацію на селі. Високий рівень безробіття є серйозною загрозою для соціального й економічного розвитку села. Отже, проблема зайнятості сільської молоді є значущою в умовах, що склалися. Підвищити рівень зайнятості молоді в сільській місцевості можна шляхом формування приватного підприємництва. Для розвитку фермерського господарства необхідне створення спеціальної кредитної програми з низькими відсотковими ставками. Також на державному рівні необхідно забезпечити квоту на місця у ВНЗ для сільської молоді, оскільки, незважаючи на постанову Кабінету Міністрів України, яка полегшує вступ до навчальних закладів, дана процедура є не достатньо зрозумілою в разі шкільної реформи. Проблема зайнятості молоді в сільській місцевості повинна включати такі аспекти: працевлаштування, організацію дозвілля, соціальну активність, розвиток власної підприємницької ініціативи. На основі проведених досліджень було з'ясовано, що на формування молодіжного ринку праці в сільській місцевості впливають соціально-економічні, демографічні та психологічні чинники. До соціально-економічних слід віднести зміни у відносинах власності, структурні зміни в АПК, стан фінансово-кредитної, інвестиційної та соціальної

сфер. Результати аналізу впливу цих чинників свідчать, що дисбаланс на молодіжному ринку праці викликано спадом виробництва, пов'язаним із руйнуванням економічного простору та недостатністю фінансових ресурсів. На пропозицію робочої сили в сільській місцевості впливає демографічний чинник, оскільки значна народжуваність у 80-ті роки вплинула на збільшення працездатного населення та створила додатковий тиск на ринок праці. Скасування практики розподілу випускників ВНЗ і технікумів та неузгодженість дій освітніх закладів і виробництва також впливають на пропозицію робочої сили. Вплив психологічного чинника виявляється у на пред'явленні завищених вимог до майбутньої роботи.

Серед головних вимог, що висуваються до роботи, є такі: висока заробітна платня, сприятливі умови праці, гнучкий графік, а також престижність. Отже, необхідною умовою ефективного функціонування регіонального молодіжного ринку праці в сільській місцевості є оптимальне співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці, досягти якого можна шляхом відбору цільових сегментів. Сегментація полягає не стільки у виділенні особливих груп суб'єктів молодіжного ринку праці, скільки в урахуванні інтересів і розробці дієвих механізмів їх узгодження, що й буде підставою для подальших досліджень.

Станом на 1 січня 2012 року чисельність населення на території України склала 45 млн 634 тис. Із початку року чисельність скоротилась на 144,9 тис. осіб (-3,1 на 1000). За січень-грудень 2011 року в Україні народилось 502,6 тис. дітей, померло 664,6 тис. осіб. Природне скорочення склало 162 тис., що на 38,6 тис. менше ніж за аналогічний період 2010 року. Природне зростання населення спостерігалось у Волинській (+778), Закарпатській (+3872), Рівненській (+3529), Чернівецькій (+89) областях і м. Києві (+5018). В інших регіонах було зафіксовано природне скорочення населення: від 160 осіб у Івано-Франківській області до 29322 у Донецькій. Міграційний приріст за 2011 рік склав 17,1 тис. осіб, що на 1 тис. більше, ніж у 2010 р. На 1 січня 2012 року міське населення складало 31380,9 тис. (68,7%), сільське – 14252,7 (31,3%). Масштаби трудової міграції з України оцінюються в 1,4...2,7 млн осіб. Основні країни трудової міграції: Росія (48%), Чехія (12%), Італія (13%), Польща (8%), Угорщина, Іспанія, Португалія (по 3%). За даними дослідження трудової міграції з України, 29,5% трудових мігрантів знаходяться у віці 15-29 років, 30,3% у віці 30-39 років, 40,2% у віці старше 40 років. Повну, базову або неповну вищу освіту мали 31% мігрантів, 59% – повну середню освіту і 10% – неповну середню освіту. Значні відмінності спостерігаються в напрямках трудових міграцій чоловіків та

жінок. Так, жінки переважають серед мігрантів до Італії, Греції, Туреччини, Японії. Чоловіча міграція спрямована переважно в Росію, Португалію, Польщу, Чехію. Мігранти-чоловіки зайняті переважно у сфері будівництва. У Росії також спостерігається підвищена частка зайнятих у сфері зв'язку та транспорту, у Польщі – у сільському господарстві. Серед жінок, які працюють у Росії, найбільша зайнятість спостерігається в торгівлі та будівництві, у Чехії – у громадському харчуванні та промисловості, у Польщі та Італії – у сільському господарстві та в якості домашньої прислуги.

Висновки. Молодіжний ринок праці на сьогодні є єдиним шляхом до майбутнього України; без молоді не можливо збудувати нову країну, в якій можна працювати за фахом та взагалі жити, а саме: безробіття серед молоді, через свою специфіку, зокрема надмірні амбіції «новоспечених» фахівців, юнацький максималізм і реактивність, є ще більшою проблемою, ніж загалом проблеми дорослого населення. Результатом безробіття серед молодого населення є:

- бідність та зубожіння молодих сімей (як наслідок – збільшення розлучень, абортів, зниження народжуваності, збільшення кількості безпритульних і покинутих дітей, дітей-сиріт, напівсиріт);

- зниження соціальної захищеності й неадекватна оцінка молодіжного ринку праці викликає занепад патріотизму, призводить до відтоку молодих фахівців у розвинуті капіталістичні країни, прищеплює інтерес до пошуку альтернативних форм заробітку у сфері нелегальної зайнятості, підриває інтерес до здобуття освіти;

- посилюється криміногенна ситуація в країні: збільшується кількість економічних і кримінальних злочинів, зростає рівень алкоголізму й наркоманії, збільшується кількість венеричних та інших захворювань, скорочується тривалість життя, збільшується смертність.

Що стосується держави, точніше, що вона повинна зробити, ми вже вказали, але не все залежить від держави, насамперед майже на 75% все залежить від молоді, яка повинна вирішувати сама, де і як вона хоче працювати, та шукати собі альтернативи. Вихід молоді на ринок праці відбувається переважно після закінчення навчання. Саме на цьому етапі виникає багато проблем щодо реалізації їх трудового потенціалу. Окремі проблеми тим чи іншим шляхом долає молодь, але інші можуть бути вирішені лише за умови державної підтримки та сприяння. Таким чином, реалізація заходів ефективної молодіжної політики можлива лише завдяки співпраці між державою, роботодавцями, навчальними закладами й головне – активності самої молоді на ринку праці.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=60BA5BBC13E9E384D756977FAD8E471B?art_id=215764&cat_id=4713800>.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.professiya.com.ua/news/samve_nevostrebovannye_professii_v_ukraine/2011-09-26-16>.
3. Кравченко В. Л. Молодіжний сегмент ринку праці: новітні тенденції та перспективи розвитку в Україні / В. Л. Кравченко // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил в Україні. – 2007. – Вип. 5. – С. 197–203.
4. Корчун М. О. Ситуація на ринку праці України та його молодіжному сегменті / М. О. Корчун // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 96–103.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.osvita.org.ua>>.

Отримано 30.10.2012. ХДУХТ, Харків.

© Н.І. Єсінова, Ю.В. Звягіна, 2012.

УДК 658.821.003.12

Т.В. Андросова, канд. екон. наук, проф.

Л.О. Чернишова, канд. екон. наук, доц.

В.О. Козуб, ст. викл.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено сутність міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Проведено аналіз методів її оцінки, сформовано завдання й базові положення механізму визначення рівня міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Розроблено заходи з формування міжнародних конкурентних переваг підприємства.

Исследована сущность международной конкурентоспособности предприятия. Проведен анализ методов ее оценки, сформированы задачи и базовые положения механизма определения уровня международной конкурентоспособности предприятия. Разработаны мероприятия по формированию международных конкурентных преимуществ предприятия.

The article examines the nature of the international competitiveness of enterprises. The analysis methods of assessment, formed the task and the basic provisions of the mechanism determining the level of international competitiveness. The measures of the formation of international competitive advantage.